

**Een niet beginselloos overlooper tot de tegenpartij :
waarschuwend tijdswoord tegen de volken- en
godsdiensthaat, uitgesproken op den gedenkdag der
Hervorming**

<https://hdl.handle.net/1874/233909>

439. 15.

Een niet beginselloos overlooper
tot de tegenpartij.

WAARSCHUWEND TIJDWOORD

TEGEN

DEN VOLKEN- EN GODSDIENSTHAAT,

UITGESPROKEN

OP DEN GEDENKDAG DER HERVORMING IN 1871,

in de groote Kerk te Maassluis,

DOOR

P. J. R. LAAN,

Predikant aldaar.

»Wat gij niet wilt, dat u geschied',
Doe dat ook aan een ander niet!''

Een oud zelden vergeten en zelden
in praktijk gebracht rijmpjen.

MAASSLUIS,
J. VAN DER ENDT.

mm 10427

439. F. 15-14

Een niet beginselloos overlooper tot de tegenpartij.

Waarschuwend tijdwoord

TEGEN

den volken- en godsdienststaat.

Immers bemint Hij de volken! Al zijne
heiligen zijn in uwe hand; zij zullen
in het midden tusschen uwe voeten
gezet worden; een ieder zal ontvangen
van uwe woorden. Deut. 33 : 3.

M. H. „Vooruit!” is het wachtwoord van onzen
tijd! Een jaar is voorbijgegaan, sedert wij in dit bedehuis
vergaderd waren om te spreken en te hooren over
dat gewichtige woord des zaligmakers: „Ik ben niet geko-
men om den vrede te brengen op aarde, maar het zwaard.”

Het is wederom hervormingsdag en weder acht ik mij
geroepen om een woord des tijds tot u te spreken. Hoe
geheel anders zijn echter de omstandigheden, waaronder
wij thands bijeenzijn, nu het vrede heet; in 1870 waren
hoofden en harten vervuld van de jammeren des reuzen-
strijds en de handen waren opgepropt met pluksel om
wonden te verzachten, de voeten waren bereid om naar
de Lazareths zich te begeven, de pennen gescherpt om
Prussen te schelden of Frankrijk te laken; en waarin
men ook verschilde, of men den zegen des oorlogs verhieft
of de schande des krijgs verachtte, men stemde te samen

overeen in medelijden met het lot dat vele ongelukkigen boven het hoofd hing en men vroeg elkander dagelijks: Wat zal het morgen weêr zijn? Hoeveel bloed moet er nog stroomen?

„Vooruit” is de leus van de negentiende eeuw; Amerika met zijn jeugdig bloed en mannelijke veêrkracht roept het eerst, het staat vooraan op de baan der beschaving en op den weg, waarop men dagelijks nieuwe dingen hoort en ziet, om niet als voorhéén het oude te bewaren en te overleggen in het hart; maar wat gisteren was reeds morgen te vergeten en om met locomotief, telegraaf en stroom van nieuwsbladen voortgestuwd te worden naar de toekomst.

„Vooruit” is het bevelwoord van deze eeuw en alles moet volgen, gewillig of ongewillig; ook het oude Europa moet meê, als een strumpelende grijsaard, wiens jeugdige verbeelding en kracht op nieuw worden te voorschijn geroepen door die jonge nieuwe wereld; het moet al zijne laatste krachten inspannen en voorwaarts gaan op dezelfde baan.

De oorlog is voorbij, voorbijgegaan met de snelheid van onze eeuw, de vrede hersteld; het is nog geen jaar geleden en toch, hoe wonderlijk het schijne, het is zoo; zoo snel zijn wij voortgejaagd op onze spoorbaan, dat de oorlog zoo goed als vergeten is en hoe vreesselijk, hoe dreigend, hoe bloedig hij was, hoezeer hij het bijna eenige onderwerp van gesprek uitmaakte, hij behoort tot de snelle negentiende eeuw; het is als was er geen oorlog geweest, als waren geene duizende dooden gevallen; die er lang over zou willen spreken, zou ouderwetsch heeten; zelfs de geschiedboeken daarover worden naauwelijks gelezen; immers men gunt zich geen tijd; „vooruit!” is de leus.

Wat is er in het afgelopen jaar veel veranderd en

geschied; wat staat er nog veel voor de deur; hoe geheel anders zijn de toestanden en is de gedachtenkring geworden, waarin wij ons thands bevinden? Wie had weinige jaren geleden zulk een toenemend versnelden gang van gebeurtenissen kunnen vermoeden? Vreemd klonk reeds in aller oor de vrijmaking der slaven in de vrije Overzeesche Staten en het ontstaan van een klein maar krachtig werkend Liberia in het duistere Afrika; wie echter had gedroomd dat 1871 getuige zijn zou van één eenig Duitsch keizerrijk, van een door Duitschland onthroond en door de twisten tusschen roode en blaauwe republikeinen, tusschen konings- en keizersgezinden ontzenuwd Frankrijk, van een half vermoord Parijs, van een onfeilbaren onfeilbaar van wereldlijke macht beroofden Paus, van eene reactie onder oud- bijna dood verklaarde Catholieken, van een eenig Italië en een zich herstellend Spanje, beiden met een vroeger onverdraagzaam Oostenrijk voor het Evangelie geopend?

Ziet, deze dingen zijn van den Heere geschied en wonderlijk in onze oogen.

Deze dingen zijn de gezegende vruchten van een droevigen oorlog, door God gewild, ten goede bestierd en daarom gezegend, wie er ook tegen protesteere; dit zijn de teedere en kostbare planten voor 's Heeren hof bewaard, geworteld in een door bloed vruchtbaar gemaakten bodem en gekoesterd door den zonnegloed der verdrukking; deze planten zouden niet bestaan, indien de oorlogen de volken niet beroerd en den drukkenden staatkundigen dampkring niet gezuiverd hadden als door een geweldig maar gezegend onweder, onder het bliksemend flikkeren van het doodend staal en het knallen der donderkanonnen; integendeel zonder den oorlog waren deze vruchten in onzuivere lucht gestikt en in stede daarvan, had God het niet verhoed,

zouden millioenen bij millioenen geslacht zijn uit volken-
nijd, Godsdiensthaat en arbeiderswrok.

En thands? het heet vrede, het schijnt kalm, ja als na een onweder zoo dood stil, dat men soms niets hoort als gebeurde er niets ;gelijk in de natuur als dan geen windjen blaast, zelfs geen blaadjen wiegelt op de lucht; bedrog! al te maal bedrog! Wat vrede, Jehu's van onzen tijd! zoolang de rassenhaat, maar tijdelijk machteloos, niet blijft onderdrukt; maar tijdelijk gesmoord, tijd en wraak zoekt en woelt in een listig Rusland, eene Slavonische bevolking van Oostenrijk, een trotsch, wuft, met wrok overkropt Frankrijk? Wat vrede, zoolang Jesuïtisme, Ultramon- tanisme, Puseïsme nog bestaan en den moed niet opgeven om bloed te zien, al zijn zij voorbarig geweest en daarom verslagen? Wat vrede, zoolang de arbeidersklasse, in plaats leergeld te ontvangen in Parijs, omgekeerd dol en listig wordt en zich overal vertakt en overal indringt om, door den telegraaf en de snelheid des tijds geholpen, op het rechte tijdstip en overal te gelijkertijd, ware het moge- lijk, alles te verbranden en gelijkheid in stand en geld met geweld te voorschijn te roepen?

Wat baat één onweder, hoe hevig ook, als de lucht zwoel en drukkend blijft en het evenwicht in de elemen- ten niet geheel is hersteld?

En daarom het kan op den duur geen vrede blijven, al wordt de vrede tijdelijk gerekt; de oorlog moet, waar dan ook, op nieuw losbranden, zoolang de nawerking nog niet krachtiger wordt gevoeld.

Wat mij aangaat, ik wensch geene hopelooze pogingen te doen om den stroom des tijds in staatkunde, maatschappij en kerk te stuten; ik wensch niet eenzelvig in een schelp te kruipen om al wat oud is te bewonderen en het nieuwe te verachten. Geen zelfstandig ontwikkeld Christen, die

Jezus' bede verstaat: „Vader! Ik wil niet dat Gij ze uit de wereld wegneemt, maar bewaart van den booze!” noemt het menschenvrees, behaagzucht, modezucht, als men medegaat met zijn tijd, den grooten stroom volgt in het geloof, omdat men weet dat God ze stiert; en daarom laat ik mij op dien stroom mede afdrijven op de trouw en de genade Gods; doch omgekeerd, omdat ik in het geloof medega, waar een ander uit blindheid volgt, daarom houdt ik ook mijn beginsel vast, waar een ander beginselloos, modeziek is en alleen aan het nieuwe hangt en ik blijf ook bij het oude, al moet ik het eens loslaten, om het als tijdelijk werk Gods te waarden op het gevaar af van ouderwetsch teheeten.

Zoo ben ik dan ook niet één haarbreed veranderd in mijne gevoelens omtrent den oorlog, dien ik ten vorigen jare droevig, smartelijk noemde, doch een noodzakelijk kwaad naar Gods raad, in overeenstemming met Gods deugden, natuurlijk, noodzakelijk en van veelzijdig nut. In tegendeel ik ben in mijn gevoelen versterkt, ziende op de gevaren, waaraan het protestantisme ontkomen is en de vruchten, die het thands plukt en nog meer zal plukken, als er nog eens zoo'n onweder losbrandt.

Ik stond verleden jaar met dat gevoelen niet geheel alleen in den lande, ik had enkele mannen van naam op mijne zijde; doch wel bijna alleen en hevig was de tegenspraak tegen deze schijnbaar oorlogzuchtige richting, beiden in dagbladen en geschriften.

Van waar die tegenspraak? Waren de bewijsredenen der tegenpartij geheel van grond ontbloot? dat zij verre; men was slechts bekrompen in zijne meeningen, men bezag de toestanden zeer juist, maar van ééne zijde en die eenzijdigheid, niet onjuistheid, was en is de fout van de mannen des Vredes in onzen tijd.

Daar staan wij nu als twee polen over elkaar; de een

oorlogzuchtig, liefdeloos in schijn, de ander teêrhartig en lief van buiten; laat ons nu zien dat twee uitersten elkander raken, dat ik mij spiegelen wil aan de fout der eenzijdigheid, dat ik mijn beginsel kan vasthouden en evenwel tot mijn tegenpartij kan overloopen niet als een verrader, maar als een bestraffend vriend om ook op ha a r standpunt mij te plaatsen en aan te toonen dat ik den oorlog wil houden voor een noodzakelijk kwaad, maar dat ik ook omgekeerd de liefde en broederschap bemin, dat daarom de oorlog, hoe noodzakelijk ook, kwaad blijft, zoodat het verschil tusschen deze twee polen eenvoudig ophoudt zoodra zij elkander raken, met andere woorden gezegd, zoodra de tegenover elkander staande meeningen tot een geheel gevormd worden en het blijkbaar wordt dat liefde tot allen het beginsel Gods, het einddoel Zijner werken en de roeping des Christens is, terwijl alleen de bekrompenheid van meeningen en de list, heerschzucht, wraak en bloeddorst van anderen, de bereiking van dit einddoel zonder oorlogen eenvoudig onmogelijk maken.

Let wel M. H.! Wat wij thands gaan doen; wij nemen van het vroeger gesprokene niets terug, wij blijven bij de leus: „Leve de oorlog tegen het rijk der duisternis! bidt God om 's Geestes kruid en lood en schiet dan al de duivels dood!” Maar daar het vrede heet, steken wij de witte vlag uit, wij vragen toegang als vrienden bij onze vijanden, wij loopen zonder verraad van een enkele partij tot hun over en wij zoeken elkander te begrijpen en uit twee verschillende melodiën één schoone harmonie te vormen.

Wij zullen dan nu op dit Hervormingsfeest eens een echte Hervorming beproeven en u naar aanleiding van onzen tekst waarschuwen tegen v o l k e n h a a t e n g o d s d i e n s t h a a t om de slotsom op te maken van onze meening.

Weg met de Vrededonden! Kome nogthands de Vrede!
 maar alleen door u, o God des Vredes en der Liefde! AMEN.

I.

„Immers bemint Hij de volken!” Zoo luidt het liefelijk, aantrekkelijk woord van dien God, die al'e volken geschapen heeft, die al zijne schepselen bemint, die een afkeer heeft van het Particularisme of den volkenhaat, een heerlijk woord dat men het minst bij Mozes zoeken zou, die het bevel gaf de Kanaanieten uit te roeien en dat toch zoo natuurlijk is in den mond eens mans, zachtmoedig meer dan alle menschen op den aardbodem. Neen daar is geen aanneming des persoons bij God, al heeft Hij tijdelijk zijne keurbende, zijne eerstelingen, die volgens die orde, waarmede Hij met het kleine begint om het langzaam uit te breiden, tijdelijk bevoorrecht worden boven de anderen; Hij bemint de volken, allen zonder onderscheid en de dag breekt aan, dat de uitbreiding der liefdearmen Gods hare volkomenheid erlangen zal, dat het deksel van alle oogen zal worden afgeworpen, dat Hij allen in liefde omvatten zal, eene ontelbare schare van allerlei natiën, volken, talen en tongen.

Of zou die leer in strijd zijn met de Schriften des Ouden Testaments, met wet en Profeten? Juist het tegendeel M. H. Wij vinden in de oude boekrollen der Joodsche schrijvers vele getuigenissen en daden Gods opgeteekend, die ons aanwijzen met hoe teedere liefde Hij het oog op alle volken gevestigd hield.

God belooft aan Japhet, den stamvader van het halve heidendom, dat hij in Sems tenten wonen, dat zijn nageslacht in de zegeningen der openbaring deelen zal. God verwacht de spraken der volken bij Babels toren, opdat zij niet op één plek door overbevolking sterven of door nijd en

heerschzucht elkander verdelgen zullen. Schitterende geloovigen, die of alleen door hun Godsvrucht of ook door hunne wonderen en als proeven eener in het oog loopende voorzienigheid de aandacht der heidenen trekken moesten en hun ten zegen zijn, liet God in het midden der volken wonen en teekenen verrichten om uit liefde Zijn naam alom bekend te maken. Job en Abraham, Jacob en Jozef, Salomo en Daniël waren bij de heidenen van nabij bekend; Mozes naam werd ook door heidenen met eerbied en achting genoemd.

„Vervloekt zij de mensch”, zoo moest men roepen op den berg Ebal, „die het recht van den vreemdeling buigt”, en al het volk moest zeggen: „Amen!” en Mozes gaf het wetten als regel van gedrag tegenover de volken.

Heerlijk zijn ook de beloften den heidenen toegezegd onder den ouden dag. Hoe liefelijk is de profetie van David aan het slot van Psalm 22, als hij bij zijn harp zingt: „Alle einden der aarde zullen het gedenken en zich tot den Jehovah bekeeren, en alle geslachten der heidenen zullen voor uw aangezicht aanbidden; want het Koninkrijk is des Heeren en Hij heerscht onder de volken.” In Psalm 72, het lied voor Salomo, heet het: „Alle heidenen zullen den Messias welgelukzalig roemen. De gantsche aarde worde met zijne heerlijkheid vervuld.” Vooral Jesaia is in dezen de Profeet des Nieuwen Verbonds; vele en schoon zijn zijne dichterlijke toespelingen op het toekomstig geluk der heidenen; om maar een doorslaand bewijs te noemen: in Hoofdstuk 66 noemt hij het de hoogste weldaad Gods aan Israël bewezen, dat al de Heidenen diens geestelijke kinderen zullen zijn en hij noemt ze herhaaldelijk de broeders zijns volks.

Het zou ons weinig moeite kosten bij vele andere profeten dergelijke profetiën te vinden; maar het reeds

gezegde zij voldoende, om u te bewijzen hoe goed de Heere God over de heidenen dacht, Zijne beloften en bemoeiingen met de heidenen worden zelfs lieferijker en teederder, naarmate de komst van Christus nadert, volgens die orde, naar welke God langzaam de zaken uitbreidt; zoo moest de tempel te Jerusalem voorzien worden van een Voorhof voor de heidenen, hetgeen bij den tabernakel niet het geval was en vinden wij in Rachab de overspelige, Ruth de Moabitische bewijzen dat God ook heidenen begenadigde, Naäman de Syriër en de weduwe van Sarphat geven ons, naar Jezus getuigenis, zelfs het teeken van eene zichtbare uitverkiezing van sommige heidenen boven de Israëlieten. Nog sterker spreekt de bekeering van het reusachtig Nineveh op de prediking van Jona, in dagen toen Israël der verharding werd prijs gegeven, als een bewijs van de onpartijdige liefde Gods.

Wat zegt gij vooral M. H van dat bestuur, dat Israël 70 jaren in ballingschap drijft, opdat overal Joden zouden wonen om in alle oorden Gods naam bekend te maken, terwijl een Nebukadnezar, een Darius, een Cyrus bewijzen, dat dit alles niet ijdel was; Cyrus de renzenvorst wordt zelfs zalig gesproken in Jessia 45 en tevens protest aangeteekend door den profet tegen diegenen, die daarom Gods vrijmacht zouden willen lasteren.

Wanneer wij eindelijk de geschiedboeken der wereld buiten den Bijbel opslaan, dan zien wij niet alleen dat voor Christus geboorte het heidendom reeds zichtbaar den invloed van Israël ondervond in Aegypte, Arabië, Persië en andere oorden; maar ook de geschiedenis zelve van alle volken der aarde van de vroegste dagen af draagt voor die geoefende onderzoekers, die op meer dan feiten letten, de kennelijke bewijzen van een liefdevolle voorzienigheid Gods.

Is er nu eene kennelijke opklimming in de werken Gods, dan spreekt het van zelf, dat het Nieuwe Testament nog meer bewijzen van Gods liefde tot al de volken leveren moet.

Jezus Christus is in dezen kennelijk het evenbeeld van dien hemelschen Vader, die met het kleine begon, om allen te redden, die eerst schijnbaar uitsloot om daarna te krachtiger in te sluiten; want Jezus spreekt als de God van den ouden dag en leert niet anders dan Mozes, diens Vriend; in schijn bekrompen doet Hij als Mozes, die zich tot één volk bepaalde, maar alle volken lief had; Hij komt alleen voor de verloren schapen van het huis Israëls, maar Hij beveelt zijne Apostelen allen volken het Evangelie te brengen. Hij werpt ook de heidenen nooit uit, die tot Hem komen, de Syro-phenicische is er het bewijs van; zelfs kiest hij een heidensch hoofdman uit om in diens hart een geloof te werken, dat Hij in Israël niet vond en Hij bevoorrecht een lichtzinnige Samaritaansche vrouw met de wetenschap, dat Hij de Messias was, die Hij verborg voor zijn volk. Hij getuigt dat Hij schapen heeft, die van den Joodschen stal niet zijn en Hij waarschuwt in de gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan tegen volkenhaat en die trotschheid, die alleen den broeder „naaste” noemt. Hij toont aan, dat de heidenen, die ter elfder ure binnenkomen hetzelfde loon ontvangen van den Jood, die den gantschen dag gearbeid heeft.

Op die baan der algemeene menschenliefde stuwt God door zijn Geest ook Jezus Apostelen voort; zij moesten alle talen spreken om alle volken te winnen; Petrus zag de onreine dieren zich tot spijsze aangewezen, opdat Hij tot de heidenen zou gaan, Paulus, tot Apostel der heidenen geroepen, getuigt: „Zou God geen God

der heidenen zijn?" Johannes omvat in zijne liefde alle volken.

En de geschiedenis van wereld en kerk in de Middeleeuwen en den nieuwen tijd bewijst in toenemende mate hoe het geloof en de invloed des Evangelie's meer en meer het deel van alle volken worden moeten.

Reeds de Apostelen predikten met grooten zegen tot Spanje, China en Indië toe; het weleer geheel heidensch Europa werd in de eerste eeuwen voor het Christendom gewonnen en door het Christendom beschaafd; in onze eeuw breidt de Evangelie-leer door duizende Zendingen zich uit over alle werelddeelen, zoodat de tijd nabij is dat alle menschen den naam van Jezus bij name kennen, om niet te spreken van de zegenende vruchten, die de eeuwigheid openbaren zal. Zelfs die volken, die het Christendom thands nog niet hebben aangenomen, ontdekken reeds kennelijk den invloed der Christelijke beschaving; den spoorweg en de telegraaf, de drukpers en de kunsten vindt men bijna overal en ofschoon de oorlog nog niet wijkt en de volkenhaat nog blijft, het aantal neemt met reuzenschreden toe onder alle volken, zelfs, hoe vreemd het klinkt! onder Brahminen en Chinezen, onder Turken en Indianen, die naar verbroedering, naar eenheid onder alle volken smachten. En omgekeerd, de beide rassen, die door de Christenen het meest gehaat worden, namentlijk de Joden en het geslacht van Cham vinden meer dan ooit geopende harten en een toegenegen oor.

Wel is waar, wij hebben weinig op met Vredebonden; wij houden het internationaal verkeer voor den kanker der natiën, omdat daardoor de burgerstand weg valt en men vergeet dat God de scheidsmuur der talen heeft gesteld en gewild, maar omgekeerd, in datgene wat wij afkeuren, zien wij toch Gods raadsbestuur en ik voor

mij zegen het bestaan van de afkeuringwaardige internationale betrekkingen, omdat zij, hoewel niet dan na veel bloedstorting, leiden moeten tot de algemeene leus: Weg met het particularisme, weg met den volkenhaat!

Zijt gij nog niet overtuigd? Wie geeft u het recht een Jood uw innigste liefde te weigeren, gij die aan de Joden uw Godsvereering dank weet, gij die weten kunt, dat de meeste energie, de sterkste geestkracht, het meeste genie, als het maar niet verdorven wordt in het materialisme, bij de Joden schuilt en dat God de volken straft, die de Joden haten?

Hoe dolzinnig is de redeneering van sommigen, die maar al te veel invloed hebben en durven beweren, dat een Papoe of Kaffer te dierlijk zijn en te dom om uit denzelfden mensch afkomstig te zijn, die de stamvader is van het Kaukasische ras, maar die tegelijkertijd zich niet schamen in ernst te bewijzen dat een aap hun grootvader is en een baviaan hunne nicht?

Maar de geschiedenis zelve loochenstraft die dwazen. In Amerika zijn de slavenhouders en de vijanden der emancipatie hecrlijk beschaamd door het bewijs, dat in Neger, Indiaan en Mulat dezelfde geestvermogens als in Europeanen schuilen en nog onlangs heeft een Kaffer uit het land der Bassoeto's in Parijs en een Nubier in Zwitserland eene welsprekendheid en zeggingskracht geopenbaard, die menig onnoozel Europeaan tot jaloerschheid mag wekken.

Ach! M. H.! Weest niet langer als de Pharizeën van Jezus dagen, die de Samaritanen verachtten en de heidenen honden noemden; spiegelt u aan den volkenhaat der Slavoonsche Russen en der dweepzieke Frauschen; haat niet langer eene Franschman, omdat hij lichtzinnig, een Engelschman omdat hij hooghartig, een Duitscher omdat hij een kruiper, een Italiaan

omdat hij bedriegelijk heet, koppige, bekrompen Hollanders!

Ziet den balk in uw eigen oog; alle volken, ook wij, hebben hunne gebreken, omdat alle zondaars zijn, maar ook allen hebben hunne maatschappelijke deugden, die wij beminnen en leeren moeten; oordeelt niet, opdat gij niet veroordeeld wordt en leert de les der liefde: „Gelijk gij wilt dat u de menschen doen, doet hun desgelijks.”

Zijn hier geene tegenwerpingen te maken? Was er bij God geene aanneming des persoons, als Hij onder den ouden dag en zelfs nog talloos vele heidenen hunne eigen wegen laat wandelen, aan Jacob en Israël naar Psalm 147 allen zijne wetten en geheimen meêdeelt en zelfs dat volk streng beveelt de Kanaänieten uit te roeien? Wij antwoorden in geen deele; reeds hebben wij gezegd, dat Israël het uitgangspunt was voor alle volken zonder uitsluiting, met langzame opklimming en uitbreiding; wij voegen er nog bij dat de hemelsche Vader eerst streng, daarna zacht tegenover zijne kinderen is; wij gelooven dat God toonen wil aan het menschdom hoe dwaas en zondig het is zonder zijne tusschenkomst uit kracht der tegenstelling tusschen Joden en heidenen, opdat het zich doodloope in de ellende en voor verlossing vatbaar worde, als het verloren is; wij beroepen ons op Petrus, die van omgekomenen in den Zondvloed zegt — en wij voegen er bij: van vele andere gedoodden: „Zij zijn verdorven naar het vleesch, opdat de Geest behouden worde”. Neen, Mozes leert niet anders dan Jezus, men begreep Mozes maar verkeerd, zoolang de vormen heerschten, gelijk nog onder het vormelijke Christendom het geval is.

En wat de toepassing der doodstraf betreft, God was onpartijdig; de ongehoorzame Israeliet moest even goed sterven als de trotsche Kanaäniet.

Ook geloof ik niet dat doodslaan ligt in Gods bedoeling, al leidde Hij Israel vleeschelijk, zoodat Hij ze wetten gaf met zijne heiligheid schijubaar strijdig. Als God zegt: „Slaat dood!”, dan is dat geestelijk en niet vleeschelijk, en dan beteekent dat: „Doodt ze met de redenen uws monds, bekeert ze dus!” Nu kan God misverstand in zijn volk dragen en op hun laag en kinderlijk standpunt tijdelijk goedkeuren en zegenen en zelfs ongehoorzaamheid daarin straffen, maar het beginsel Gods is liefde: Hij stelde een teeken der veiligheid aan den doodslager Kaïn; Jezus getuigt: „steek uw zwaard in de schede;” en wederom: „die u zal doodden, zal zich maar verbeelden, dat Hij God een dienst doet”, maar het is zoo niet; de doodstraf, bij Israel in gebruik en bij ons bijna afgeschaft, achten wij gelijk den oorlog naar Gods raad en een tijdelijk noodzakelijk kwaad om der zonden wil; doch dan ook een kwaad, onbestaanbaar met de liefde Gods, die niemand doodt en de genade van Jezus, die niemand verderft, maar voor zijne vijanden bad en een moordenaar medenam naar het Paradijs.

Uit dit oogpunt is het verklaarbaar, dat God tijdelijk dit heilgeheim zijner liefde tot schuldigen, gedurende de bedeeeling des vleesches in den ouden dag, niet bekend maakte aan het vleeschelijk Israel, gelijk Hij ook nog het vormelijk Christendom in zijne dwaling laat; hieruit is het te begrijpen hoe God aan Josua, David, Keizer Wilhelm de overwinning schenkt en den rechter zegent, die een rechtvaardig doodvonnis uitspreekt, maar het wezen Gods is liefde en vormt Hij een wereld van Geesten naar zijn beeld in stoffelijke vormen des vleesches, dan spreekt het ook van zelf, dat de toestand van zaken juist omgekeerd, dat wil zeggen: liefdevol, Geestelijk is in de bedeeeling des Geestes of des Nieuwen Testaments, als

het vleesch, de schors geijk bij de noot weg valt, de kern openbaar wordt en er maar één nieuw en toch oud gebod overblijft: „Hebt alle menschen lief, gelijk God ze allen bemint.”

Het Christendom of Geestelijk Israel wordt Geestelijk geleid, mag niemand dooden naar het vleesch, doch wordt geroepen om allen te dooden, dat is te bekeeren met de redenen des monds; daarom is het ook uit alle volken en daarom ook voor alle volken.

II.

Gelijk er alzoo geen Particularisme of volkenhaat mag bestaan, zoo verwerpen wij ook het exclusivisme of den Godsdiensthaat.

Gij heidenen! Wat haat gij allen, die uw bijgeloof niet liefhebben? Gij Arabieren! wat veracht gij allen, die Mohammed niet eeren? Gij Katholieken! wat doet gij, dat geen volger van Jansenius in gewijde aarde rusten mag of dat peper en zout goed zijn voor een gevilden en gekorven Geus? Gij Protestanten! wat verdoemt gij andere gezindheden met uw meer dan 250 richtingen en secten in eigen boezem? Gij Joden! wat spuwt gij tegen de heidenen? Gij Afscheidenen! waarom zingt gij: „Eert geen uitlandsch God, wacht u voor nw' zielen?” daar gij op u zelve niet past? Die God, die aller vleesch haat, maar alle volken bemint, haat ook aller Godsdienst, daar Jezus niet gediend wil worden, omdat Hij zelf dient, maar heeft allen lief, waarin zijne kinderlijke vreeze woont, al hebben zij ook de grootste dwalingen; uit alle talen of volken kiest Hij ze uit, maar ook uit alle tongen of belijdenissen, die de voorloopers zijn in de kennis van zijne zalige liefde en genadeleer.

Allen die zondaars zijn, zijn geheiligd in Christus,

den Zaligmaker van zondaren en de hemelsche Vader is de God van alle heiligen in Hem, dus van al die zondaren; daarom zegt Mozes in onzen tekst: „al zijne heiligen, ziende op alle volken en belijdenissen, zijn in uwe hand.” Daarom moest Petrus slachten en eten en daarom slachte en ete een ieder Christen zijn naaste, zijn evenmensch in geestelijken zin, dat is hij overtuige hem en ete van de vrucht.

Alle Godsdiensten en belijdenissen hebben hare gebreken, veler zeer groote en talrijke gebreken, maar ook niet ééne Godsdienst op aarde is zoo gebrekkig, zelfs der heidenen, dat er niet nog iets goeds uit te leeren zou zijn, zij hebben allen ook hunne goede zijde, hunne leerzame zijde voor het onpartijdig en zachtzinnig oog; o Protestanten! noemt niet ééne Godsdienst een poppenkast, waar de uwe de grootste is, ziet uw balk zoo zwaar en groot niet voorbij, denkt dat er geen heiligmaking is buiten de wet der liefde en wat gij wilt dat anderen van u denken, denkt dat van hen. Ook hierin leert Mozes niet anders dan Jezus en Paulus en Luther hadden te wandelen op hetzelfde spoor. Protestanten! protesteert op den Hervormingsdag tegen alle gewetensdwang en Godsdienstaat.

Toen in den ouden dag vleesch en vorm heerschten, begreep men Mozes niet recht en Mozes zelf was niet alwetend, zoo ook zoolang het Protestantisme door vormen en uitsluitingsgeest beheerscht wordt, begrijpt het zijne roeping, begrijpt het Jezus niet en als Paulus en Luther op dezen kansel stonden, zouden zij u toeroepen: „Deze dingen zijn waarachtig en getrouw, wij hebben het in den hemel der heerlijkheid alzoo gezien.”

Want Paulus was ook niet alwetend, al wist hij veel en Luther en Calvin hebben maar een beginsel neêrgelegd, dat voor uitbreiding vøtbaar is. Mozes en Jezus leer zijn

universeel, dat wil zeggen: voor allen; die het vatten kan, vatte het! zalig die hoort, wat de Geest tot de Gemeente zegt! En daarom M. H. Hervorming in de Hervorming; ziedaar de leus van het Evangelie, ziedaar uwe roeping, o Protestant!

Ook hier werpen wij tegen: Bekeert God niet kennelijk alleen het geestelijk Israëi, dat wil zeggen: de geloovige kern van het Christendom, in tegenstelling met al die tijdgeloovigen, Pharizeën en ongelooovigen onder de Christenen en Joden, Mohammedanen en heidenen daar buiten, die God hun eigen wegen wandelen laat? Wij antwoorden hierop: Tijdelijk ja, doch het zal zoo niet blijven; vooreerst was het voor Christus geboorte ook zoo, toen God al de voorrechten der genade aan de Joden schonk zonder de heidenen daarom buiten te sluiten; ten andere zien wij reeds een merkelijke uitbreiding der liefde Gods: eerst bepaalde zich God tot één volk Israel, thands bepaalt Hij zich tot een geestelijk Israel onder alle volken; eindelijk breidt Hij zijne liefde nog verder uit en Hij zaligt werkelijk alle volken, ook de verdorvenen naar het vleesch, zooals Petrus zegt.

Daarom zegt Jezus, dat tollenaren en zondaren; ook heidenen den Pharizeen voorgaan in het Koninkrijk Gods; dus dat deze achter blijven, maar toch nog volgen zullen.

Nog sterker drukt Jezus zich uit als Hij tot dit boos geslacht zegt: „wee u, gij adderen kroost! wie heeft u aangewezen de helsche verdoemenis te ontvlieden?” hoewel Hij terstond zich haast de bedekte belofte er bij te voegen: „Gij zult bekeerd worden; want gij zult eens zeggen: „Gezegend is Hij die komt in den naam des Heeren!” Tot zoo lang moest hun huis woest zijn, gelijk ook dat der heidenen; tot zoo lang heeft het geestelijk Israel of volk Gods den voorrang; maar toch, Jezus waarschuwt zijne discipelen ernstig

niemand op aarde hun Vader of Meester te noemen, daar God alleen hun Vader, Christus alleen hun Meester is en ootmoed den kinderen: Zijne schapen past. Wel waren zij de eerstelingen in het Koninkrijk der hemelingen, maar Jezus zegt ook: „Vele laatsten zullen de eersten, vele eersten de laatsten zijn!” Bovendien ook de Pharizeën en Joden, wie niemand aangewezen had de hel te ontvlieden, hadden hunne eerstelingen, toen na den Pinksterdag ook oversten der Joden in Jezus geloofden en Paulus zegt: „Indien hunne verharding de aanneming der volken is, dan zal der Joden bekeering niets minder ten gevolge hebben, dan de zaligheid van allen”; daarom wil Hij niet, dat de ingeënte takken des olijfbooms tegen de eigen takken roemen zullen en Hij zelf verwerpt allen roem en voorrang, als hij zegt: „Wij zijn geene heerschappijvoerders over uw geloof, maar medewerkers van uwe blijdschap.” Wel is er verscheidenheid in de werken Gods, de eene plant of bloem heerlijker, geuriger dan de andere, maar allen zijn goed, zoo is er ook wel verschil in mate van geloof en liefde, geloofs- en liefdewerken, in karakters en talenten, in grootte der vaten, maar hoewel de een blinken zal als de zon, de ander als de maan, de ander als de starren, die wederom verschillen in glans, allen zullen toch hetzelfde genadeloon, denzelfden Heiland in eigendom ontfangen, eene ontelbare schare, die niemand tellen kan.

Misschien vraagt een nadenkend hoorder: „Zouden deze dingen alzoo zijn, waartoe diende het dan dat er van oude dagen af een Israel was, dat de dienst des Heeren bewaarde en een geestelijk Israel, dat tijdelijk begunadigd is?”

Wij antwoorden: eenvoudig daarom, omdat waar de Engelen Gods gelijktijlig geschapen zijn, de mensch moet voortplanten en eeuwen lang leven in de stof om eene ontelbare schare te worden; daar nu de zonde allen overwel-

digd en verdorven heeft, zou niet alleen het menschdom verteerd moeten worden uit kracht der heiligheid Gods, indien er geene uitverkoren kurken waren, waarop de wereld dreef, maar ook het menschdom zou in oorlog en nijd zich zelven uitroeien, indien er geene geloovigen, indien er geene Christenen waren, die beginselen van zedelijkheid en ingetogenheid onder allen, zelfs de hardnekkigsten verspreidden, zoodat daardoor het menschdom nog eenigzints in toom gehouden wordt, omdat ook de ongevoovigste en bijgeloovigste den invloed en beschaving van het Christendom onmerkbaar ondervindt, terwijl wij het bestaan van rechtbanken, die de orde bewaren, aan Joden en Christendom hebben dank te weten. Verlangt gij bewijzen? ik zal ze u geven:

De Papoes, Nieuw-Zeelanders, voor zoover zij nog menschen eten, de roode Indianen, die honderd miljoenen groot in getal zijn geweest, zijn langzamerhand bijna uitgestorven door de zonde; de Chinezen vermoorden van de 20 kinderen die geboren worden 19; in Indie moeten de vrouwen verbrand worden met de overleden mannen; in Hindostan is een geslacht van Thugs of verworgers, dat ter eere van den Satan, dien zij vereeren, onder het beeld van een wraakgodin, het geheele menschdom met list wil vermoorden, om den boozen geest te vriend te houden, hetgeen gelukken zou, indien er geene rechtbanken waren.

De Franschen wilden verleden jaar het geheele Germaansche ras, 50 miljoen zielen groot, uitroeien; de Russen wenschen heimelijk alle niet Russische rassen uit te roeien; de Ultramontanen willen alle Protestanten vermoorden; de Communemannen, Fenians en Internationalen willen alle groote steden en eigendommen verbranden; nu vraag ik: wat zou er van het menschdom worden, als er geen Christendom, geene beschaving, geen rechtbank was, als Duitsch-

land de overwinning niet had behaald? een rijk tegen zich zelf verdeeld kan niet bestaan; ik voor mij stel vast, dat als de wereld-brand en het einde der dagen komt, het menschdom op die wijze zich zelven zal hebben uitgeroeid; alleen de geloovigen houden het tegen door hun invloed; en juist omdat God thands een naooogst, dat is een laatsten oogst houdt, juist omdat de Antichrist komt, die het Christendom en alle Godsdienst afzweert, daarom geloof ik dat de verdelging des menschdoms door zich zelven naar den vleesche niet meer ver af is, zoodra Gods tijd er maar is; maar ik geloof er bij, dat het, verdorven, naar het vleesch, behouden zal worden naar den geest in Christus.

III.

Laat ons nu tot de slotsom komen.

God haat de zonde en daarom aller vleesch en Godsdienst, maar Hij bemint alle volken en belijders van verschillende Godsdiensten; God scheidt tijdelijk de volken en Godsdiensten door toelating van spraakverwarring, misverstand, oorlog en doodstraf als noodzakelijk kwaad, om ze ieder afzonderlijk bij wijze van klassen en soorten op te voeden en de algemeene uitroeiing des menschdoms te verhinderen, maar slechts tijdelijk leeft het menschdom in het vleesch en in de stof, eens leeft het in de wereld der Geesten, dan is er geen verschil meer tusschen volken en Godsdiensten, dan bestaat er geen spraakverwarring, misverstand, oorlog of doodstraf.

Hier heeft God het menschdom bedektelijk lief en maar weinigen zien dat, daarboven zullen allen het zien; al die verschillende volken, Godsdiensten, persoonlijkheden kunnen wij vergelijken bij verschillende zelfstandig loopende stroomen, die ieder hun eigen slijk en water hebben, het slijk verliezen, maar het water behouden en aanvoeren

in de groote reinigende zoute Oceaan: in God, door wien zij geschapen, uit wien zij zijn. Zij mogen niet in elkan- der vloeien, zoolang zij niet aan dien Oceaan zijn gekomen; en daarom al verlangen wij naar algemeene vrede en verbroedering, wij protesteeren tegen ontijdige internatio- nale betrekkingen en handelsverkeer, ontijdig loochenen van den door God gewilden scheidsmuur van talen en en rassen en Godsdiensten, ontijdige conferenties, concilien en alliantien, ontijdig stuiten van oorlog en doodstraf, zoolang de gevaren tot menschen-verdelging door list niet geweken zijn; maar omgekeerd: wij prediken in naam van Jezus Christus: Christelijke liefde, vrijheid, gelijkheid en broederschap tusschen volken en belijdenissen, al ver- werpen wij het misgewas der commune van Parijs; en wij zegenen Gods raad, als wij in het, zij het dan ook zondig en misschien ontijdig, bestaan van internationalen en alliant- iën de schoone beginselen van die liefelijke toekomst in de wereld der Geesten aanschouwen. Zoo moet de bede van Jezus vervuld worden: „Vader! Ik wil dat zij allen één zijn in ons, volmaakt in één.”

Ziedaar de slotsom, die wij opmaken, als wij op Gods liefde tot alle volken en belijders van alle Godsdiensten letten; laat ons nu zien tot welk een slotsom wij moeten komen, als wij het oog slaan op den stamboom der geloovigen, dien wij aanschouwen in het nageslacht van Seth, Noach en Abraham en in het daaruit voortgesproten Geestelijk Israel of geloovige Christendom, dat het menschedom in toom houdt en zich onder alle volken en Godsdiensten vertakt en uitbreidt, als een zich dagelijks uitbreidend beginsel der reddende genadeliefde Gods; wij hebben hier ééne doorloopende hoofdstroom, met verschillende kanalen zijwaarts uit onder de volken: Adam, Henoeh, Noach, Abraham, Mozes, David, Jezus, Paulus, Waldensen en

Moraviërs, Luther en onze Protestantsche geloovigen. Ziedaar, bij deze hoofdpersonen in de kerkgeschiedenis, onze verschillende stations, als wij dien stroom afvaren; welk een ontzachtelijk voorrecht was het nu voor het vroegere Israel om van Jehovah de heerlijke belofte te ontvangen: „Al mijne heiligen of geheiligde zondaren in Christus, uit alle volken, die ik liefheb, zijn in uwe hand om ze te zegenen met uwe weldaden door de openbaring; zij zullen midden tusschen uwe voeten gezet worden, niet opdat gij hun dwingeland zult zijn, maar opdat zij u als hun leidsman tot God mogen beschouwen; zij zullen allen ontvangen van uwe zaligmakende woorden; want niet alleen zal Ik door wonderen mijn naam onder de volken bekend maken, maar Christus zal ook uit uwe lendenen voortkomen, wiens woorden onder alle volken gepredikt zullen worden.” Welk een voorrecht voor Israel, als het niet door volkenhaat daarvan misbruik maakte, gelijk de Pharizeën van Jezus dagen en van onzen tijd.

Welk een eer ook voor het Protestantisme en voorrecht tevens, als het zijne roeping en de kracht dier belofte, die ook nu geldt, begrijpt; alle volken in liefde in zijne hand, tusschen de voeten te hebben, ze allen te doen deelen in den zegen der woorden van Mozes, van Jezus, van Luther.

Is het niet T.! als wordt gij in de verbeelding verplaatst in het visioen van Joannes op Patmos en is het u niet, als zaagt gij den beminnelijken zaligmaker wandelen tusschen de lichtende kandelaren zijner dierbare Gemeente, Joden en Protestanten om Hem geschaard en al de anderen niet uitgesloten, maar in liefde besloten in hunne zegenende hand, geknield tusschen hunne voeten om God te aanbidden en te bekennen: „Jezus heeft u lief!” om gretig te ontvangen van hunne

woorden des levens, gelijk weleer eene Maria van Bethanien naar haren meester luisterde.

Hoe moet het weleer een Jona, nadat zijn wrevel gestild was, een Daniel, aan een heidensch hof tot Vorst en Profeet verheven, te moede zijn geweest, als hun aandacht op deze belofte viel en op de eere en het voorrecht hun geschonken om Gods woorden meê te deelen aan de volken.

Wat moet het geweest zijn voor de Apostelen de heidenen in hunne hand en tusschen hunne voeten te hebben, gretig om hunne schoone prediking te ontfangen.

En hoe liefelijk is nog de ure, waarin ieder Evangeliedienaar den zegen des Evangelie's en der Hervorming verkondigen mag. Ja dit is de voorproef van die zalige eeuwigheid, als het alles één, één in liefde, één luisterend oor zal zijn, als Jezus den mond zal open doen om ons te doen ontfangen van de woorden des Vaders, die Hij ons te zeggen heeft. AMEN.